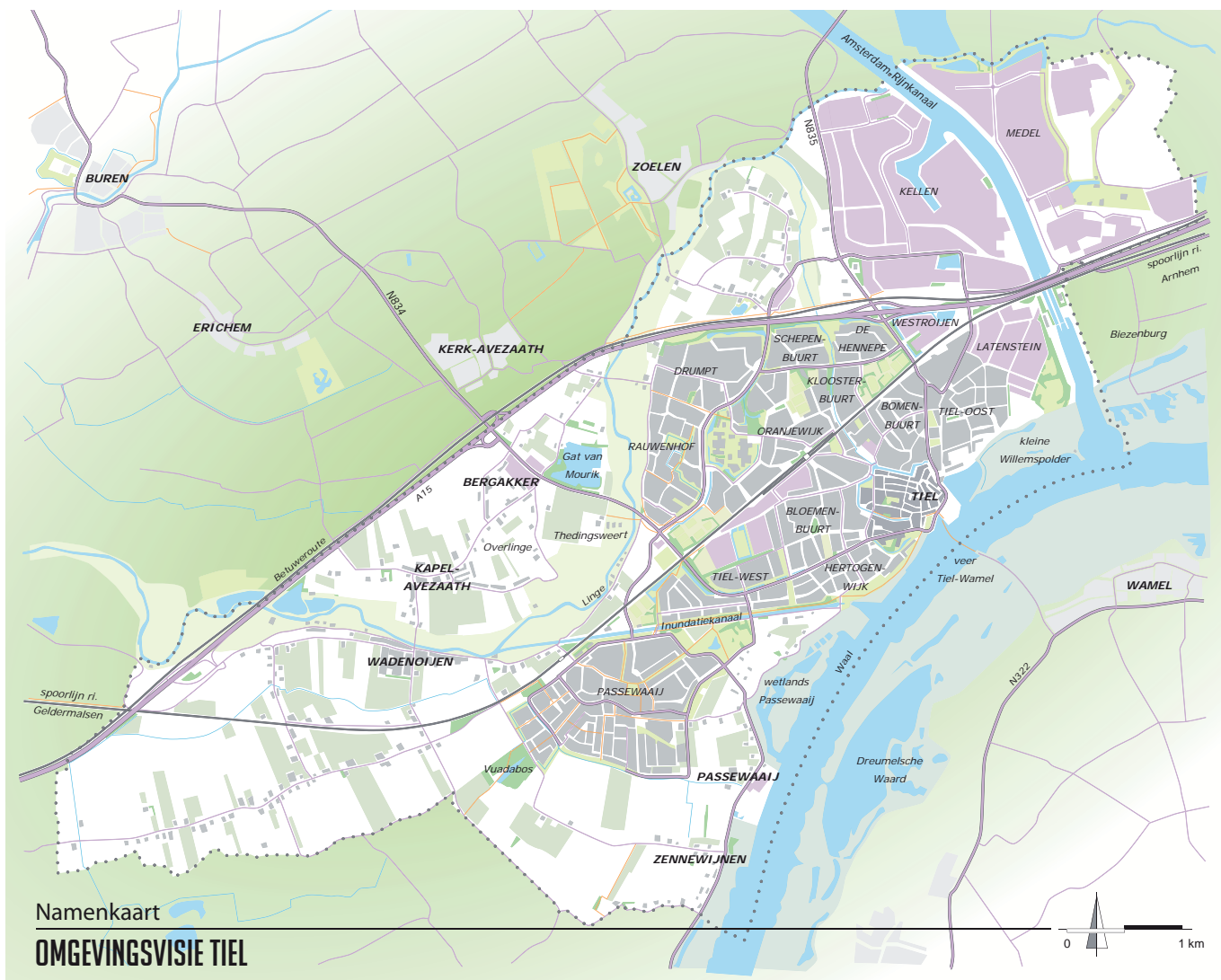

TYPISCH TIEL

STARTNOTITIE OMGEVINGSVISIE TIEL

Eindversie - februari 2019

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
2. Het DNA van Tiel	8
3. Feiten en cijfers	15
4. Hoofdpunten lopend beleid	19
5. Trends en ontwikkelingen	21
6. Conclusies	27

SAMENVATTING

Typisch Tiel is het resultaat van vele gesprekken met inwoners, bezoekers, ambtenaren en de politiek en vormt de opmaat voor de Omgevingsvisie Tiel. In Typisch Tiel worden uitspraken gedaan over de identiteit van Tiel, trends en ontwikkelingen en de belangrijkste opgaven en overkoepelende vragen waar de gemeente voor staat.

Het DNA van Tiel

Water, handel en fruit vertegenwoordigen een krachtig beeld van Tiel dat als een rode draad door de geschiedenis van de gemeente loopt. Maar het Tiel van vandaag is meer. Uit de verschillende gesprekken blijkt dat de huidige identiteit (het DNA) van Tiel vooral door de volgende aspecten wordt bepaald:

- Tiel wordt op de eerste plaats gezien als een prettige, rustige en groene woonstad, vooral voor gezinnen met kinderen.
- Mensen waarderen de historische binnenstad van Tiel en de aanwezige voorzieningen. Ook de ligging aan de Waal wordt als een belangrijke kwaliteit gezien.
- Kenmerkend voor Tiel is dat er voorzieningen zijn op alle schalen. Zo kent Tiel bijvoorbeeld nog veel buurt- en wijkcentra met winkels voor de dagelijkse levensbehoeften.
- Tiel is een evenementenstad. De grote publiekstrekkingen zijn Appelpop en het Fruitcorso, maar daarnaast is er nog veel meer.

Opgaven voor de toekomst

Alles overziend kunnen voor Tiel zes opgaven voor de toekomst worden onderscheiden:

1. Wonen: blijven investeren in aantrekkelijke wijken en dorpen, met ruimte voor diversiteit, ontmoeting en zelfstandig wonen.
2. Voorzieningen: Tiel moet zowel voorzieningen in de wijken als de binnenstad blijven aanbieden. De binnenstad heeft een kwaliteitsslag nodig om een aantrekkelijke centrale plek in de stad en de regio te blijven.
3. Water & Groen: uitbouwen en benutten van het aanwezige groen en water, met meer aandacht voor onderhoud en veiligheid.
4. Bereikbaarheid: blijven investeren in bereikbaarheid, zowel over de weg als het spoor. Nieuwe doorgaande verbindingen voor fietsers realiseren.
5. Duurzaamheid: verder werken aan een duurzame gemeente om de klimaatdoelen voor 2030 en 2050 te realiseren.
6. Bedrijvigheid: voldoende ruimte bieden voor gevarieerde bedrijvigheid, onder meer op toekomstbestendige bedrijventerreinen.

Overkoepelende vragen

Op basis van de opgaven kunnen vier overkoepelende vragen worden onderscheiden:

1. Wat moet Tiel doen om de bestaande kwaliteiten te behouden en te versterken?
2. Hoe kunnen bevolking, voorzieningen, bedrijvigheid & woningen beter op elkaar worden afgestemd?
3. Wat moet Tiel doen om te komen tot een meer evenwichtige bevolkingsopbouw?
4. Hoe moet en kan Tiel zich positioneren binnen de regio?

De opgaven en overkoepelende vragen zullen het komende jaar in de Omgevingsvisie worden uitgewerkt en vertaald in concrete projecten.

Typisch Tiel

Bijna 500 mensen hebben hun mening gegeven over Typisch Tiel. Op straat, digitaal en in het stadhuis.

Hoe zien wij Tiel vooral?

Waar zou Tiel meer mee moeten doen?

top 3

Voorzieningen in de stad (bv. zwembad, schouwburg, ziekenhuis, sport)

137

Veel water en groen in en rondom Tiel

128

Centrum ligt aan de Waal

103

Wat zijn de belangrijkste opgaven voor Tiel?

top 5

204

Werken aan een vitale en levendige binnenstad

200

Zorgen dat voorzieningen in wijken en dorpen en voor de gehele stad blijven

194

Wonen in alle wijken en dorpen aantrekkelijk houden

136

Water en groen beter benutten voor een leefbare omgeving voor mensen en dieren

118

Blijven investeren in bereikbaarheid, zowel over de weg als over het spoor

Hoe is de inspraak verlopen?

We zijn op zoek gegaan naar de meningen van inwoners en bezoekers.

In juni zijn we op de fiets gestapt om in wijken, dorpen, op de pont, bij het station, in het centrum en op bedrijfsterreinen 122 gesprekken te voeren met 150-200 mensen.

Op 13 september voerden we een verdiepend gesprek met een burgerpanel: 10 mensen die een doorsnee vormen van de bevolking spraken over kansen en knelpunten van Tiel.

Tijdens de inloopavond op 11 oktober kwamen circa 25 mensen.

Van 26 september tot 16 oktober stond er op www.tiel.nl een vragenlijst. Resultaat: ingevuld door 298 mensen

Deze informatie is opgehaald voor de nota Typisch Tiel. Hierin staan de kenmerken, kwaliteiten en opgaven voor de gemeente Tiel. Deze nota is de start voor de Omgevingsvisie Tiel. Meer informatie? Kijk op www.tiel.nl/omgevingsvisie

gemeente Tiel

1 INLEIDING

Tiel gaat een Omgevingsvisie opstellen, als opvolger van de Structuurvisie uit 2010. In de Omgevingsvisie legt de gemeente vast hoe Tiel zich in de komende 20 jaar verder wil en kan ontwikkelen.

Het opstellen van de Omgevingsvisie Tiel gebeurt in fasen. In de tweede fase gaat het om het uitwerken van de opgaven en het maken van keuzes voor de toekomst. Maar om een passende ambitie voor Tiel te kunnen vaststellen, is begonnen met het opstellen van deze startnotitie. Hierin staan het bepalen van de identiteit en de huidige opbouw van Tiel centraal (de typering). Ook wordt een aanzet gegeven voor het bepalen van de opgaven waar Tiel in de toekomst voor staat.

In deze eerste fase is veel aandacht besteed aan het ophalen van de meningen van inwoners en bezoekers van de gemeente. Er zijn gesprekken gevoerd waarbij gezocht is naar datgene wat kenmerkend is voor Tiel. Oftewel, wat is Typisch Tiel?

In juni 2018 zijn we op pad gegaan om er achter te komen wat "Typisch Tiel" is. Gewoon, door op straat het gesprek aan te gaan met willekeurige voorbijgangers. We wandelden door het stadscentrum en over de dijk langs de Waal. We fietsten door de dorpen en de

stadswijken en bezochten diverse buurt- en wijkcentra. We stonden in de ochtendspits bij de veerpont en spraken op het station met in- en uitstappers. We spraken met werknemers tijdens de lunchwandeling op de bedrijventerreinen Westroijen en Kellen en we huurden een marktkraam op het Zomerfeest Passewaaij. In totaal zijn zo'n 120 gesprekken gevoerd, met 150 tot 200 mensen.

Tijdens de Tour de Tiel hebben we mensen op straat ook gevraagd of ze deel wilden nemen aan een panel. De eerste versie van 'Typisch Tiel' is op 13 september 2018 besproken met dit panel. Na afloop is ook een aantal raadsleden aangeschoven. Op basis van de gevoerde discussie is een tweede versie van Typisch Tiel opgesteld en - in de vorm van een inloopavond en een internetconsultatie - voorgelegd aan alle inwoners van de gemeente. De uitkomsten van al deze gesprekken zijn samengevat weergegeven in de hiernaast afgebeelde infographic.

De uitkomsten van de inspraak zijn in deze startnotitie samengevat en gebundeld. Maar Typisch Tiel is meer dan een verzameling meningen. Er zijn door (ambtelijke) professionals conclusies getrokken over de opgaven en overkoepelende vragen die in de Omgevingsvisie om nadere uitwerking vragen. Deze zijn voorgelegd aan de raadscommissie ruimte en opgenomen in het laatste hoofdstuk. Daarnaast bevat deze startnotitie als achtergrondinformatie een beknopt overzicht van actuele feiten en cijfers over de gemeente Tiel, worden de hoofdpunten van het lopende beleid beschreven en komen trends en ontwikkelingen aan bod die de komende jaren op de gemeente afkomen.

2 HET DNA VAN TIEL

Er zijn de laatste jaren verschillende onderzoeken gedaan naar de identiteit, kwaliteiten en verbeterpunten van Tiel.¹ Op basis van die onderzoeken kan de historische identiteit van Tiel worden samengevat in drie kernwoorden: Waterstad, Handelsstad en Fruitstad. Water, handel en fruit vertegenwoordigen een krachtig beeld van Tiel dat als een rode draad door de geschiedenis van de gemeente loopt. Een beeld dat ook tijdens de 'Tour de Tiel' is bevestigd.

Tiel Waterstad

Tiel ligt midden in het waterrijke rivierengebied, ingeklemd tussen de Waal in het zuiden, de Linge in het noorden en het Amsterdam-Rijnkanaal in het oosten. Tiel is ontstaan aan de rivier de Linge. Deze werd in 1304 ter hoogte van Tiel afgedamd, waarna de stad zich als het ware heeft omgedraaid richting de Waal. De Doode Linge vormt sindsdien een (half) verborgen herinnering aan de oorsprong van de stad. Water en Tiel zijn nog altijd nauw met elkaar verbonden: door de ligging langs de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal en de Linge, door de historie van het Inundatiekanaal, de Doode Linge en de Stadsgracht en door de vele andere waterpartijen in Tiel.

Tiel Handelsstad

Als gevolg van de gunstige ligging aan het water groeide Tiel uit tot een handelsnederzetting en werd het de belangrijkste stad in het rivierengebied. Al eeuwenlang is het een plek waar handel wordt gedreven door

boeren, kooplieden en schippers. In het oude stadscentrum herinnert een aantal monumenten nog steeds aan dit rijke verleden. De waterpoort is een van die bouwwerken. Ook nu nog vervult Tiel een belangrijke functie als centrumstad met voorzieningen en werkgelegenheid in de Regio Rivierenland.

Tiel is vanuit militair oogpunt altijd een strategische plek geweest. De stad heeft hierdoor een rijke militaire geschiedenis en bezit diverse (soms verborgen) sporen uit het verleden. Ondanks de grote schade na de bombardementen in WOII zijn veel historische gebouwen bewaard gebleven. Daarnaast zijn er nieuwe tijdsbepalende gebouwen bijgekomen in de tijd van de wederopbouw na de oorlog.

Tiel Fruitstad

In het landelijke buitengebied rond Tiel liggen de dorpen Kapel-Avezaath en Wadenoijen en de buurtschappen Bergakker, De Veluwe en Zennewijnen. De vruchtbare agrarische gronden in dit buitengebied bieden ruimte aan de vele fruitbomen en boomgaarden die zo kenmerkend zijn voor de Betuwe.

En Flipje is natuurlijk hét beeldmerk van Tiel. Hoewel veel fruitverwerkende bedrijvigheid is verdwenen uit de stad vormt fruit nog steeds een belangrijk onderdeel van het Tielse DNA.

Maar Tiel is meer. Gekoppeld aan de historische dragers kunnen ook acht andere thema's worden onderscheiden, die bepalend zijn voor de huidige identiteit van Tiel. Vier van deze thema's worden duidelijk het vaakst genoemd. Ze worden op de volgende bladzijden beschreven.

¹ bronnen:

- Gemeente Tiel, Waar staat Tiel anno 2015 (februari 2016)
- Right Marktonderzoek, Imago-onderzoek gemeente Tiel (november 2015).
- Stads promotie Tiel, Tiel - fruitstad aan de Waal (geen datum).
- The missing link, Perspectief op Tiel (mei 2018).
- Tour de Tiel (juni 2018).

1. De gezinsstad (woonstad)

De meeste mensen wonen heel prettig in Tiel. Ook in de dorpen is het mooi en gemoedelijk wonen. Lekker rustig, een ruime tuin, een groene omgeving en het centrum altijd in de buurt, dat is Tiel. "En dan wonen de (klein)kinderen ook nog eens om de hoek". Jongeren zien de stad daarom vooral als een saaie gezinnetjes-stad. Zij vertrekken uit Tiel zodra het kan en komen misschien later wel weer terug, als ook zij een gezin willen starten.

Mensen geven aan dat voorzieningen als een zwembad, scholen, een theater en sportvelden erg belangrijk zijn om aantrekkelijk te blijven als gezinsstad. In de Omgevingsvisie moet onderzocht worden wat Tiel nog meer moet doen om de positie als groene gezinsstad te behouden.

2. Vitale centrumstad

Tiel is een belangrijke en historische centrumstad binnen de regio. Mensen geven aan dat de binnenstad van Tiel sfeer en karakter heeft. Maar ze zeggen ook dat er niet veel te beleven valt. Het winkelaanbod is voorspelbaar en er is weinig uitgesproken horeca. Hoewel grote steden in de omgeving als Utrecht, Arnhem, Nijmegen en 's-Hertogenbosch altijd een groter cultureel aanbod zullen hebben, wordt Zinder wel als een positieve ontwikkeling gezien! Het paradoxale is dat de ligging in de buurt van die steden Tiel aantrekkelijk maakt als woongemeente, maar tegelijkertijd ook druk zet op het centrum. Door veranderingen in het winkellandschap (o.a. verschuiving naar e-commerce) en de concurrentie van omliggende grotere steden wordt het centrum steeds minder bezocht. De toenemende leegstand van winkels en de lege terrassen hebben een negatieve invloed op de binnenstad. Mensen klagen over parkeeroverlast, betaald parkeren, het gevoel van onveiligheid, rondhangende jeugd, zwerfafval en vernielingen op straat. Als mogelijke oplossingen worden het compacter maken van het centrum en logische routes vanaf de parkeergelegenheden aan de rand van het centrum genoemd (winkelrondje).

3. De voorzieningenstad

Kenmerkend voor Tiel is dat er voorzieningen zijn op alle schalen. Tiel kent veel buurt- en wijkcentra, met supermarkten en vaak een aantal andere winkels voor dagelijkse levensbehoeften. Deze buurt- en wijkcentra worden door de bewoners écht als een kwaliteit gezien. Het is dichtbij, de diversiteit van het winkelaanbod is goed en de lokale ondernemers sluiten aan bij de behoeften van de inwoners. Ondanks de brede waardering staan de buurt- en wijkcentra onder druk. Er is leegstand en versraling. Als oorzaak worden o.a. de te hoge huren van de winkelpanden genoemd, evenals de opkomst van het online boodschappen doen. De hoge kwaliteit van de buurt- en wijkcentra leidt overigens wel tot concurrentie met de binnenstad, waar toch al sprake is van leegstand.

Daarnaast geven mensen heel nadrukkelijk aan dat bovenwijkse voorzieningen, zoals een zwembad, ziekenhuis of theater, erg belangrijk zijn voor de stad en dus behouden moeten blijven. De gemeente wordt opgeroepen tot behoud van bestaande voorzieningen en door te pakken. Volgens bewoners moeten daarbij grenzen worden gesteld aan nimby-gedrag (not in my backyard), door bij ontwikkelingen een goede afweging te maken tussen buurtbelang en algemeen belang.

4. De culturele evenementenstad

Tiel is een evenementenstad. De grote publiekstrekkers zijn Appelpop en het Fruitcorso. Deze beide evenementen trekken de grootste bezoekersaantallen van alle evenementen in de provincie Gelderland, op de Nijmeegse Vierdaagse na. Maar ook op andere culturele voorzieningen en evenementen zoals Zinder, Agnietenhof, Woodstock aan de Waal, Tiel Maritiem en Taptoe komen veel bezoekers af. De culturele evenementen geven de stad een regionale en zelfs landelijke bekendheid. Veel Tielenaars zijn trots op die naamsbekendheid. De vraag is wel wat de meerwaarde is voor de lokale bewoners en ondernemers in Tiel, want de meeste festivalbezoekers komen van buiten en verlaten de stad direct na een evenement.

Overige thema's

De sociale stad

Tiel heeft een vrij eenzijdige bevolkingsopbouw. De bevolking is relatief laag opgeleid en de stad kampt met sociale problemen als laaggeletterdheid, een relatief hoge werkloosheid en de bijbehorende opgaven op het gebied van gezondheid. Bewoners geven aan dat er te weinig betaalbare woningen zijn en dat er weinig faciliteiten zijn voor mensen met een kleine beurs. Ruimtelijke ingrepen kunnen bijdragen aan het oplossen van sociale problemen en leiden tot een meer diverse stad. Denk aan stadsvernieuwing, of een inrichting van de openbare ruimte die uitnodigt tot gezond gedrag. Een wezenlijke vraag voor de Omgevingsvisie is daarom hoe fysieke ingrepen zo gericht mogelijk kunnen worden ingezet.

De gefragmenteerde stad

Tiel is een aangename en veelzijdige woonstad, die in de loop der tijd een grote aantrekkingskracht heeft gehad op mensen uit de omliggende dorpen, de regio en van nog veel verder weg. Het resultaat is een stad met vele gezichten. Mensen geven in gesprekken aan dat er weinig interactie is tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Dit heeft alles te maken met de verschillen in sociaal-culturele achtergrond, opleidingsniveau en inkomensklasse. Mensen gebruiken hierdoor vaak maar een deel van de stad. Andere delen zijn een 'blinde vlek' voor ze. Bovendien bestaat er weinig tot geen interactie tussen Tiel, Passewaaij en de omliggende dorpen.

Tiel kan hiermee worden omschreven als een 'gefragmenteerde stad'. Tegelijkertijd zijn de plekken waar de verschillende werelden in Tiel samenkomen ook de meest interessante. Dit geldt bijvoorbeeld voor de nieuwbouw in de omgeving van de Binnenhoek. Dit project wordt door veel mensen als voorbeeld genoemd van hoe het verder moet met Tiel.

De groenblauwe stad

Tiel en omgeving hebben veel groene kwaliteiten. "Tien minuten die kant op en ik sta in het groen. Tien minuten de andere kant op en ik ben in het centrum" is een veelgehoorde uitspraak. Het vele water en groen biedt kansen voor recreatie, nodigt uit tot gezond gedrag en zorgt voor aantrekkelijke woonmilieus. Zelfs jongeren noemen dit laatste punt in de gesprekken!

Tijdens de Tour de Tiel en de panelsessie is wel opgemerkt dat er de laatste jaren het nodige groen is verdwenen. Bij toekomstige stads- en dorpsuitbreidingen en bijvoorbeeld de aanleg van zonnevelden in het buitengebied moet daarom meer dan voldoende groen overblijven als buffer en als stedelijk uitloopgebied. Ook wordt nadrukkelijk gevraagd om beter onderhoud van het aanwezige groen. Met name in de oudere wijken vraagt dit om aandacht.

De werkende stad

Tiel ligt centraal in het land, op een knooppunt van routes. Er zijn relatief veel arbeidsplaatsen voor laag opgeleide werknemers en een regionaal bedrijvenpark met veel ruimte voor logistieke bedrijvigheid. Tiel heeft hierdoor een positie bemachtigd in de top van logistieke hotspots in Nederland. Door de centrale ligging vormt Tiel de ideale uitvalsbasis voor forenzen. Andersom werken veel mensen op de bedrijventerreinen Kellen, Medel en Latenstein, of het kantorenpark Westroijen.

Mensen geven aan dat er te weinig binding is tussen de bedrijfslocaties en de stad, dat sommige bedrijventerreinen groener mogen worden en dat de ov-bereikbaarheid van veel bedrijventerreinen moet worden verbeterd. Daarnaast wordt aangegeven dat er te weinig stageplaatsen zijn voor leerlingen van de in Tiel gevestigde beroepsopleidingen.

3 FEITEN EN CIJFERS

In dit hoofdstuk zijn kerncijfers en statistieken over de gemeente Tiel verzameld en samengevat in enkele tabellen.² Ter vergelijking zijn ook statistieken opgenomen van andere gemeenten. De cijfers bevestigen het beeld dat door mensen op straat van Tiel wordt geschetst.

Grondgebruik

De gemeente Tiel bestrijkt een gebied van 3.551 hectare, waarvan 39,5% bestaat uit (semi) bebouwd gebied, wegen en sportterreinen. Bijna de helft van het gemeentelijke grondgebied is in gebruik als agrarisch gebied, waarvan 277 hectare voor fruitteelt. Tiel herbergt in totaal 26 fruitbedrijven. Met 263 hectare aan rivieren, sloten en andere wateren is Tiel een waterrijke gemeente. Het aandeel bos en natuur is met 22 hectare relatief beperkt.

Bedrijventerreinen

Kijkend naar de kaart van Tiel valt meteen op dat een fors deel van het bebouwde gebied bestaat uit bedrijventerrein: netto in totaal 371 hectare van de 1.404 ha bebouwd gebied (inclusief wegen en sportterreinen). Dat is met ruim 26% ver boven het landelijke gemiddelde van 15%. Voor steden in de omgeving liggen deze waardes als volgt: Arnhem (8,7%), Nijmegen (12,8%) en Utrecht (16,5%). Geldermalsen komt uit op 16,0% en alleen Culemborg komt in de buurt met 21,8%.

In 2017 was in Tiel sprake van 3.300 bedrijfsvestigingen, die samen goed waren voor 23.120 banen (bron: LISA).

Van die bedrijven was 7,1% exporterend, ruim boven het landelijke gemiddelde van 5,5%. Verder is het aantal zzp'ers als percentage van het aantal banen in Tiel behoorlijk laag in vergelijking met de rest van Nederland (7,0 om 11,3). Conclusie: de bedrijven in Tiel zijn relatief groot.

Stad, dorpen en buitengebied

In totaal wonen er in Tiel 41.488 mensen (peildatum mei 2018). De meeste mensen wonen in de stad Tiel (ruim 39.000 inwoners). De overige inwoners wonen in de dorpen Wadenoijen (circa 1.150 inwoners), Kapel-Avezaath (800 inwoners), de buurtschappen Bergakker (200 inwoners), De Veluwe (200 inwoners) en Zennewijnen (150 inwoners) of verspreid in het buitengebied.

Compacte stad

Als we kijken naar het aantal inwoners per hectare bebouwd gebied (inclusief wegen en sportterreinen), dan blijkt Tiel een behoorlijk compacte stad te zijn. In Tiel wonen bijna 30 mensen per hectare bebouwd gebied. Dat is niet zo veel als in grote steden als Utrecht (57,7), Arnhem (40,4) en Nijmegen (45,1), maar wel meer dan in andere stedelijke gebieden in de regio zoals bijvoorbeeld Geldermalsen (17,8) en Zaltbommel (19,3). Culemborg scoort wel hoger dan Tiel, met 36,4 inwoners per hectare bebouwd gebied.

Bevolkingsopbouw

Het aantal mannen en vrouwen is in Tiel gelijkmatig verdeeld. De leeftijdscategorie 45 t/m 64 jaar is met 29% het sterkst vertegenwoordigd.

aantal inwoners (peildatum mei 2018, CBS)

aantal inwoners gemeente Tiel	jonger dan 18	18-65 jaar	ouder dan 65
41.488	8.720	25.752	7.016

De prognose van de bevolkingsontwikkeling in Tiel laat een lichte stijging zien tot 2040:

- 2020: 41.719 inwoners
- 2025: 42.007 inwoners
- 2030: 42.396 inwoners
- 2035: 42.812 inwoners
- 2040: 43.264 inwoners

Het aantal huishoudens in Tiel neemt naar verwachting toe tot 19.717 in 2040 (17.558 in 2015). Deze cijfers zijn gebaseerd op de provinciale (Primos)-prognose. Het CBS gaat op de lange termijn overigens uit van een licht dalende trend. Er moet dus wel rekening gehouden worden met een bandbreedte.

Migratieachtergrond

Wat migratieachtergrond betreft, heeft de bevolking van Tiel een diverse samenstelling. Het aantal mensen met een migratieachtergrond bedraagt 24%. Hiermee staat Tiel op een relatief hoge 4^e plaats in de ranglijst van alle 53 gemeenten in de provincie Gelderland, na Arnhem (31%), Wageningen en Nijmegen (25%).

Op basis van de CBS-statistieken vormen Turkse en Marokkaanse Nederlanders de grootste bevolkingsgroepen met een migratieachtergrond. Nadat per 1 januari 2014 de tewerkstellingsvergunning werd afgeschaft, is de immigratie uit een aantal EU-landen echter flink toegenomen. In Tiel heeft dit met name geleid tot een forse toename van het aantal Poolse arbeidsmigranten. Volgens recente schattingen van de gemeente zou het zelfs gaan

om zo'n 3.000 tot 4.000 Polen, bijna 10% van de totale bevolking. Dit is nog niet in de CBS-statistieken terug te vinden.

migratieachtergrond (1 januari 2018, CBS)

land van herkomst	aantal inwoners
Nederland	31.125
Turkije	2.355
Marokko	2.120
Indonesië	1.298
Polen	608
Afghanistan	228

Werk, opleiding en inkomen

Tiel telt een beroepsbevolking van 22.100 personen, op een totaal aantal van 41.488 inwoners (bron: LISA). Het werkloze of werkzoekende deel van de beroepsbevolking (personen die minder dan 12 uur per week werken) bedraagt met 5,1% meer dan het regionale gemiddelde in Zuidwest-Gelderland (4%). In heel Nederland is dat percentage 4,9%.

De beroepsbevolking van Tiel is relatief laag opgeleid. Het aandeel lager opgeleide werknemers is in dit deel van regio Rivierenland groter dan in de omliggende gemeenten. In Tiel is circa 22% van het werkzame deel van de beroepsbevolking lager opgeleid, in Geldermalsen en Buren 24%, Neerijnen 25% en Neder-Betuwe 27%. Ter vergelijking: Culemborg (17%), Veenendaal (15%), Houten (15%), Wijk bij Duurstede (13%) en Wageningen (11%). In de provincie Gelderland ligt het percentage op 19% en in heel Nederland op 17%.

Het gemiddelde inkomensniveau van de inwoners van Tiel ligt met €22.300,- per jaar (per inwoner) onder het gemiddelde voor alle gemeenten in de provincie Gelderland

(€24.000,-). Op wijkniveau is het gemiddelde inkomen per inwoner in Tiel-West en Hertogenwijk het laagst (€16.300,-) en in Passewaaij het hoogst (€26.300,-). Op gemeentelijk niveau heeft buurtschap De Veluwe het hoogste gemiddelde jaarinkomen per inwoner (€28.900,-).

Woningen

In de gemeente Tiel staan in totaal 17.945 woningen (mei 2018). Hiervan bedraagt het aandeel koopwoningen 55% en huurwoningen in corporatiebezit 36%. De overige 9% zijn particuliere huurwoningen (of onbekend).

Tiel heeft een relatief goedkoop woningbestand. De gemiddelde WOZ-waarde van een woning in de gemeente bedraagt €193.000,-. Daarmee neemt Tiel op de ranglijst van alle 53 gemeenten in Gelderland een relatief lage (43^e) plaats in. De gemiddelde WOZ-waarde van een woning in Gelderland is €218.000,-.

De gemiddelde vraagprijs van koopwoningen bedroeg in Tiel in 2017 gemiddeld €288.000,-. Dat is lager dan de gemiddelde vraagprijs in Gelderland (€317.000,-).

De woningwaarde, verkoopprijs en verhouding tussen eengezinswoningen (EGW) en meergezinswoningen (MGW) is in de volgende tabel vergeleken met een aantal omliggende gemeenten in de regio.

woningen in Tiel en omliggende gemeenten

gemeente	aantal won.	EGW	MGW	WOZ-waarde	vraagprijs
Tiel	17.945	74%	26%	193.000	288.000
Veenendaal	27.511	60%	40%	208.000	303.000
Wageningen	17.181	48%	52%	222.000	310.000

Culemborg	12.177	75%	25%	216.000	311.000
Geldermalsen	10.940	88%	12%	271.000	397.000
Wijk bij Duurstede	9.979	83%	17%	254.000	405.000
Houten	20.026	78%	22%	278.000	454.000

Verschillen tussen wijken en buurten

De bevolkingssamenstelling, het gemiddelde inkomensniveau per inwoner en de WOZ-waarde zijn ook op wijk- en buurtniveau in beeld gebracht. Het maakt inzichtelijk dat er tussen de diverse buurten in Tiel soms grote sociaal-economische verschillen bestaan.

verschillen tussen de wijken en buurten in Tiel

wijk / buurt	gem. inkomen	autochtoon	mi-gratie	WOZ-waarde
gemeente Tiel	22.300	76%	24%	193.000
Binnenstad	23.800	72%	28%	142.000
Tiel-Zuid	25.100	83%	17%	234.000
Tiel-Noord	24.000	79%	21%	213.000
Tiel-Oost / Latenstein	23.600	78%	22%	220.000
Tiel-West en Hertogenwijk	16.300	43%	57%	137.000
Rauwenhof	23.700	78%	22%	188.000
Elzenpas	26.100	84%	16%	249.000
Passewaaij	26.300	83%	16%	241.000

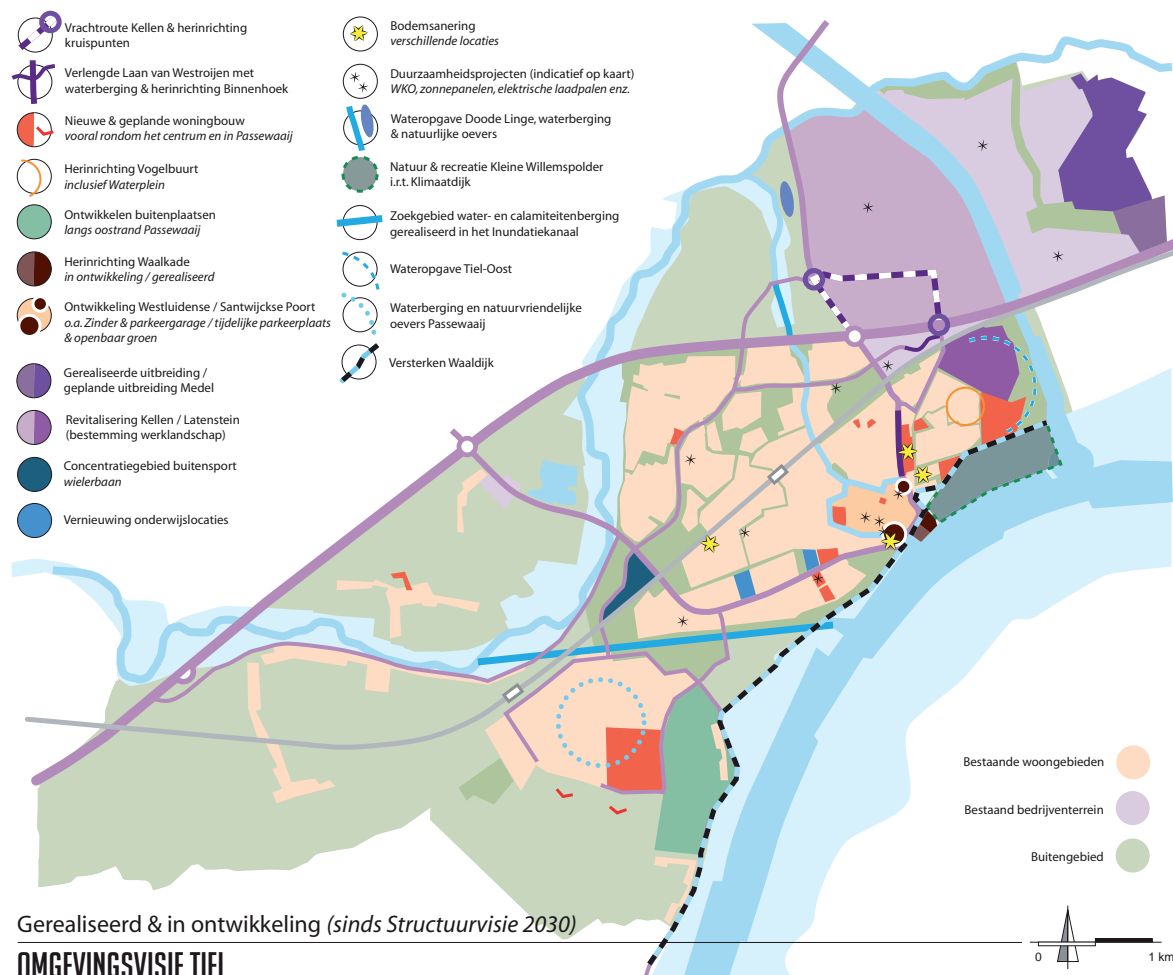
² bronnen:

- Bevolkings- en huishoudensprognose 2017, provincie Gelderland
- Bevolkingsprognose Gemeente Tiel 2015 t/m 2035, Pronexus, september 2015
- waarstaatjegemeente.nl
- Woningmarktmonitor provincie Gelderland
- www.allecijfers.nl/gemeente/tiel
- www.opendata.cbs.nl
- www.plaatsengids.nl

STRATEGIEKAART

De strategiekaart uit de Structuurvisie 2030 toont de strategische opgaven die in 2009 bij het opstellen van de Structuurvisie zijn benoemd.

4 HOOFDPUNTEN LOPEND BELEID

In de nieuwe Omgevingsvisie wil Tiel de hoofdkeuzes van het gemeentelijke beleid vastleggen voor wat de fysieke leefomgeving wordt genoemd: de ruimte waarin we wonen, werken en recreëren. In de eerste fase van het opstellen van de Omgevingsvisie is in beeld gebracht wat er de afgelopen jaren is gebeurd op ruimtelijk gebied.

In de Structuurvisie Tiel 2030 is het gemeentelijke beleid integraal uitgewerkt en zijn op hoofdlijnen keuzes gemaakt voor de ruimtelijke toekomst van Tiel. De Structuurvisie is vastgesteld in 2010. De kaart hiernaast (boven) toont de strategische opgaven die destijds zijn benoemd. In de jaren daarna is voor de verschillende beleidsterreinen nieuw beleid vastgelegd in diverse beleidsdocumenten. Met dat nieuwe beleid wordt ingespeeld op veranderende omstandigheden - zoals bijvoorbeeld vergrijzing en ontgroening - die leiden tot een andere woningbehoefte (Woonvisie 2014-2018). Daarnaast is inmiddels sprake van een grote opgave op het gebied van duurzaamheid.

In de Omgevingsvisie wil de gemeente Tiel de hoofdzaken van het gemeentelijke beleid op alle relevante terreinen van de fysieke leefomgeving vastleggen. Om daar de basis voor te leggen is op 4 september een ambtelijke werksessie georganiseerd waar in beeld is gebracht wat er de afgelopen jaren is gerealiseerd van de ambities die in de Structuurvisie Tiel 2030

stonden omschreven. De kaart hiernaast (onder) toont het resultaat van deze werksessie en vormt als het ware het vertrekpunt voor de nieuwe Omgevingsvisie.

Op hoofdlijnen zijn de afgelopen tien jaar de volgende zaken gerealiseerd:

- Verschillende infrastructurele ingrepen rond de bedrijventerreinen.
- Verschillende woningbouwprojecten rond het centrum en in Passewaaij.
- Gedeeltelijke herinrichting Waalkade en ontwikkeling Westluidense Poort (Zinder).
- Uitbreiding van Medel en revitalisering van Kellen en Latenstein.
- Aanpak Lingecollege: Mavo in aanbouw.
- Verschillende milieu-, duurzaamheids- en waterprojecten.

In de pijplijn zitten in elk geval nog verdere uitbreiding van Medel, het versterken van de Waaldijk, verdere uitbreiding van Passewaaij, woningbouw op het Vijverterrein, grootschalige renovatie van het Lingecollege en de ontwikkeling van buitenplaatsen langs de oostrand van Passewaaij.

Regionaal beleid

Op de achtergrond spelen ook (ruimtelijke) afspraken mee die in regionaal verband zijn gemaakt. Er zijn drie speerpunten, met de volgende ambities:

- Agribusiness: met de tuinbouw nog meer toonaangevend worden in Europa.
- Economie & logistiek: in de top drie komen van logistieke hotspots.
- Recreatie & toerisme: 5% omzetgroei per jaar.

5 TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Net als de rest van Nederland krijgt Tiel te maken met trends en ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de toekomst van de gemeente en de keuzes die daar bij horen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste trends en ontwikkelingen kort op een rij gezet. Daarbij is ook aangegeven wat dit betekent voor de Omgevingsvisie.

Licht toenemende bevolking tot 2040

Hoewel sprake is van een bandbreedte in de prognoses mag rekening worden gehouden met een lichte toename van de Tielse bevolking. Op de lange termijn neemt de groei af en kan de bevolking zelfs weer licht krimpen.

Het aantal personen per woning (de gemiddelde woningbezetting) zal naar verwachting dalen van nog geen 2,35 in 2018 naar iets minder dan 2,24 op het einde van de prognoseperiode in 2035. Deze dalende trend vormt een voortzetting van de cijfers van de afgelopen jaren en wordt ook wel gezinsverdunding genoemd.

-> *Deze ontwikkeling zorgt er voor dat er, samen met de voorspelde bevolkingsgroei, een behoefte aan nieuwe woningen zal blijven bestaan. Het betekent ook dat er meer vraag ontstaat naar kleinere woningen.*

Vergrijzing en ontgroening

In de voorspelde bevolkingsopbouw (Prognose provincie Gelderland 2017 / op basis van Primos 2016 - Gelderse variant) is een stijging te zien van het aantal 65-plussers - en in het bijzonder de 75-plussers - tot 2040. Daar staat een

afname tegenover van het aantal jongeren in de categorie 0-24 jaar. In Tiel treedt de komende decennia dus een gelijktijdig proces van vergrijzing en ontgroening op.

-> *Dit betekent o.a. dat het gebruik van en de behoefte aan voorzieningen zal wijzigen en dat woningen zodanig moeten worden ingericht dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Ook ontstaat er vraag naar andere typen woningen en voorzieningen. Daarnaast neemt door vergrijzing en ontgroening het aandeel werkenden af, wat negatief is voor de draagkracht van een gemeente.*

Gecombineerde woon-zorgconcepten

Als de samenleving vergrijst, neemt over het algemeen ook de zorgvraag toe. In het huidige beleid worden ouderen gestimuleerd om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen, al dan niet in combinatie met mantel- of thuiszorg. De verwachting is dat de zorgvraag sterker zal toenemen dan de zorgdienstverlening.

-> *Om in de toekomst het welzijn van ouderen te kunnen garanderen en vereenzaming te voorkomen zullen nieuwe woon-zorgconcepten nodig zijn.*

Gebiedsontwikkeling 'van onderop'

Burgers ontplooiën steeds vaker zelf kleinschalige initiatieven en gaan zich meer en meer organiseren rondom gemeenschappelijke waarden als duurzaamheid, ecologie, energie, gezondheid, voedsel of zorg. Ook de uitvoering wordt vaker overgelaten aan particulieren of op kleine schaal georganiseerde collectieven.

-> *Dit vraagt om een andere rol van de gemeente.*

“FlipnKlaar” is een lokaal mobiliteitsconcept in de Regio Rivierenland dat zich richt op zo duurzaam mogelijke vervoeroplossingen van deur tot deur. In 2017 is in Tiel gestart met het initiatief op de bedrijventerreinen Medel, Kellen, Latenstein, kantorenpark Westroijen en station Tiel. Op die locaties is een mobiliteitsknooppunt waar gebruik kan worden gemaakt van een van de deelauto's of (elektrische) fietsen, of samen een rit kan worden gedeeld.

“De Fruitmotor” is een streekcoöperatie in de Regio Rivierenland die zich richt op een circulaire, regionale, eerlijke en duurzame benutting van restproducten uit de fruitketen. Samen met fruittelers wordt gewerkt aan een circulaire economie zonder afval. Reststromen van zogenaamd ‘lelijk’ industriefruit worden verwerkt tot nieuwe streekproducten die onder de naam Betuwse Krenkelaar in coöperatief verband worden verkocht.

“Fruitstad Energie” is een Tielse energiecoöperatie voor de inwoners van Tiel. De coöperatie is in 2016 opgericht en richt zich sindsdien op mogelijkheden voor:

- opwekking van duurzame energie in de gemeente (bijvoorbeeld d.m.v. zonnestroom op daken);
- (stimuleren van) energiebesparing;
- levering van lokaal en regionaal opgewekte duurzame stroom aan particulieren en organisaties.

Deeleconomie

We bewegen ons richting een deeleconomie, waarin beschikbaarheid belangrijker wordt dan bezit. Er zijn steeds meer commerciële organisaties die het delen van ruimtes, goederen en/of diensten faciliteren via (online) platformen zoals Airbnb, SnappCar, Uber enz. Spullen worden hierdoor vaker gebruikt en daarmee efficiënter benut. Het totale energie- en materiaalgebruik gaat hierdoor ook omlaag.

-> *In een deeleconomie kunnen goederen en diensten voor meer mensen bereikbaar worden. Dat biedt kansen voor een stad met veel inwoners die relatief weinig te besteden hebben. Daarnaast kan door goederen met elkaar te delen efficiënter worden omgegaan met de schaarse ruimte in de stad.*

Klimaatverandering

Er is inmiddels overweldigend wetenschappelijk bewijs van de opwarming van de aarde. De belangrijkste gevolgen voor Nederland zijn een verdere stijging van de zeespiegel en steeds extremer weer. Denk daarbij aan lange periodes van droogte of juist veel neerslag, extreme piekbuien en een stijging van de gemiddelde temperatuur. Er zijn in het kader van het akkoord van Parijs afspraken gemaakt om klimaatverandering binnen de perken te houden, maar we zullen ons ook moeten aanpassen.

-> *Klimaatverandering zal in de toekomst steeds meer vragen om duurzame maatregelen om de stad leefbaar te houden. Denk daarbij aan aanpassingen aan gebouwen, in de openbare ruimte en in het stedelijk watersysteem. Stedelijk water en groen kan worden ingezet bij het tegengaan van wateroverlast of verdroging en het bieden van verkoeling bij hittestress. Concrete voorbeelden zijn de*

aanleg van een klimaatdijk, waterpleinen of waterbergingsgebieden en natuurvriendelijke oevers in het stedelijk groen. Maar het gaat ook om het aanplanten van bomen en het realiseren van groene daken en gevels.

Circulaire economie

De wereld krijgt de komende decennia te maken met een groeiende schaarste van grondstoffen. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn dat we op een andere manier met de aarde moeten omgaan, om deze op de lange termijn leefbaar te houden en bijvoorbeeld extreme klimaatverandering tegen te gaan. Dat betekent dat we onze economie moeten omvormen om deze toekomstbestendig te maken. Toewerken naar een circulaire economie, waarin geen afval bestaat en alles wordt hergebruikt, wordt gezien als de beste kans om dit voor elkaar te krijgen.

-> *Zeker voor een bedrijvenstad als Tiel vormt het toewerken naar een circulaire economie een belangrijke opgave. Deze is ook van toepassing op de land- en tuinbouwsector.*

E-commerce

Het winkellandschap verandert snel. Internetwinkels zorgen ervoor dat steeds meer fysieke winkels verdwijnen uit winkelgebieden. Tegelijkertijd worden veel producten direct geleverd aan de consument vanuit distributieparken en ontstaan op veel plekken pick-up-points.

> *Het centrum moet de plek worden waar mensen elkaar ontmoeten. Daar horen hoogwaardige winkels en horeca bij. Kansen voor e-commerce liggen vooral op de Tielse distributieparken.*

Energietransitie op grote en kleine schaal

Ook fossiele energie is een 'grondstof' die steeds schaarser wordt. Bovendien leidt het gebruik van fossiele brandstoffen tot klimaatverandering en milieuvervuiling. De overgang van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame energiebronnen wordt gezien als een van de belangrijkste opgaven voor de toekomst. Dit kan worden vormgegeven door de aanleg van zonneparken, biomassa-centrales en windturbineparken, waarbij op grote schaal 'groene' energie wordt geproduceerd. Op kleinere schaal kan energie worden gewonnen door bijvoorbeeld zonnecellen op woningen en bedrijfsgebouwen te plaatsen, kleine windturbines op daken en door warmte-/koudeopslag onder gebouwen. Kleinschalige duurzame energiebronnen kunnen bijdragen aan een grotere onafhankelijkheid van huishoudens en bedrijven doordat ze in hun eigen energiebehoeften kunnen voorzien.

-> *Alle inwoners van Tiel krijgen in de komende jaren met deze opgave te maken, hetzij bij de verduurzaming van de eigen woning, hetzij door grootschalige projecten op het gebied van duurzame energie in de omgeving.*

Afname biodiversiteit

Er zijn steeds meer signalen dat de biodiversiteit wereldwijd terugloopt en dat de ecologische draagkracht van de aarde steeds verder onder druk komt te staan. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de steeds mono-functionelere landbouwgebieden spelen een belangrijke rol in deze ontwikkeling. Dit maakt het belangrijk om ook buiten de natuurgebieden te zoeken naar een goede balans en koppeling tussen landbouw, recreatie en natuur.

-> *Ook Tiel kan met deze opgave aan de slag. Denk daarbij bijvoorbeeld aan andere vormen van akkerrandbeheer in combinatie met recreatieve routes.*

Duurzame mobiliteit

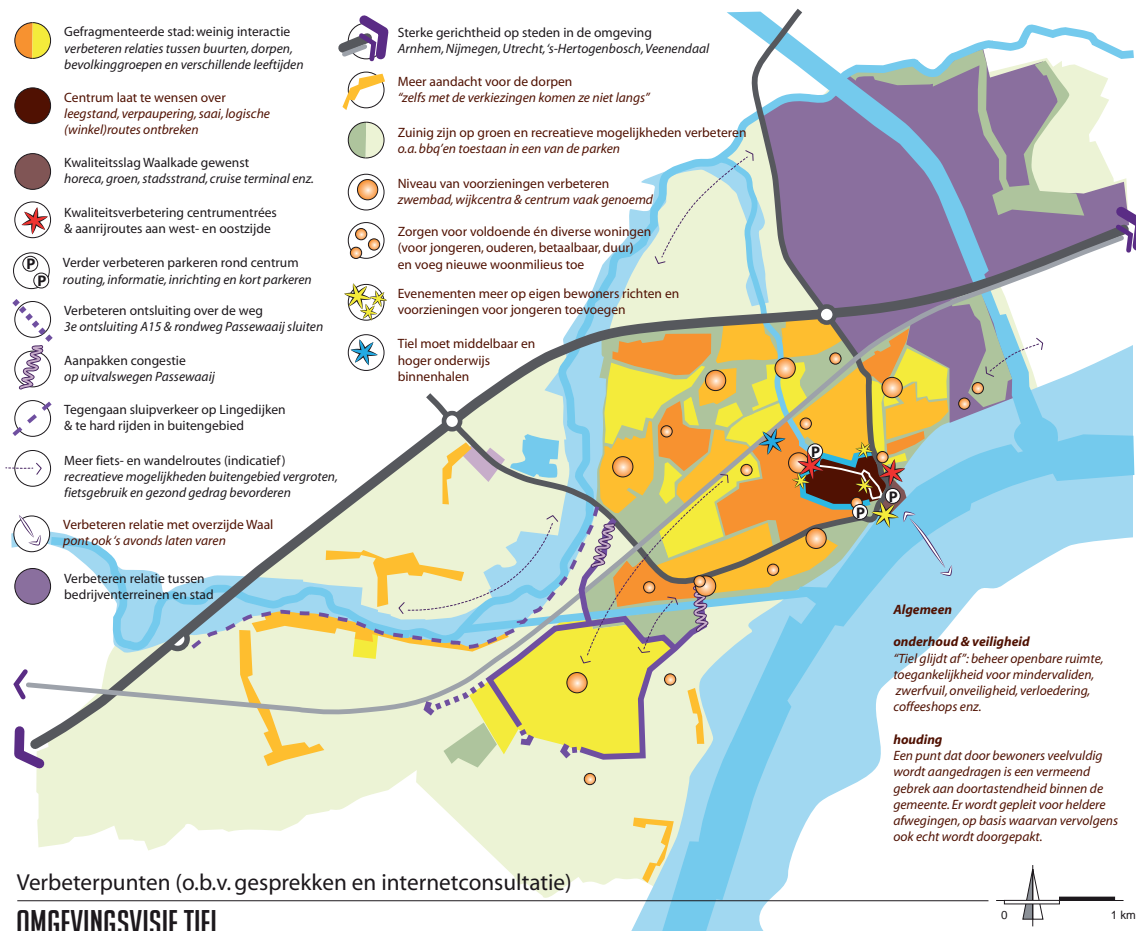
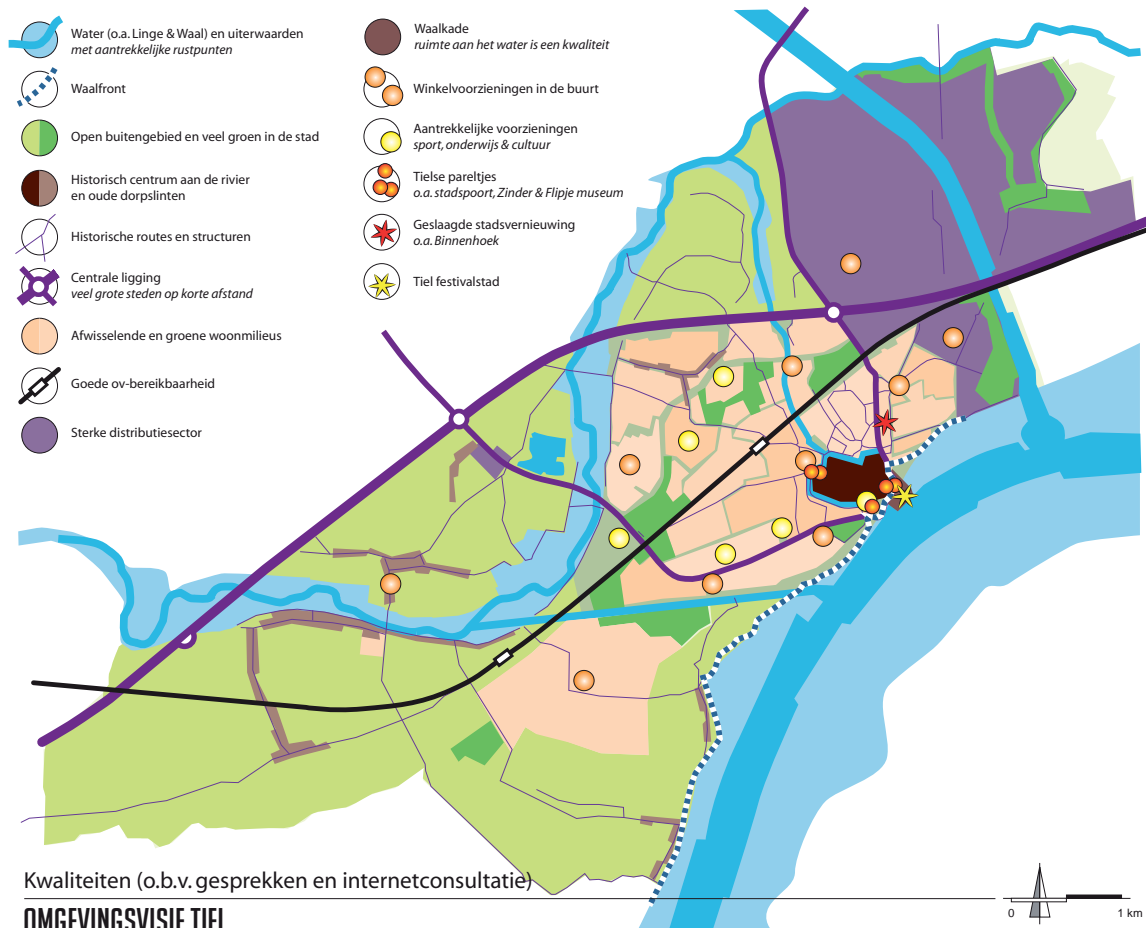
De elektrische fiets zorgt er nu al voor dat mensen er makkelijker met de fiets op uit trekken en dat hun actieradius toeneemt. De elektrische auto wordt steeds vaker verkocht en vanaf 2030 worden er alleen nog maar nieuwe elektrische auto's verkocht. Daarnaast zien we dat steeds meer goederen en diensten aan huis worden geleverd met elektrische voertuigen, bakfietsen of op maat gemaakte milieuvriendelijke voertuigen (albert.nl, picnic, etc.).

-> *Als gevolg van deze ontwikkelingen kan het leefmilieu in de stad sterk verbeteren en zijn in de toekomst wellicht ontwikkelingen mogelijk op plekken waar dat nu niet kan.*

Mobility as a Service (MaaS)

MaaS is een steeds vaker voorkomend begrip in de mobiliteitsmarkt. Letterlijk vertaald betekent het: mobiliteit aanbieden als een dienst. Binnen het MaaS-concept worden alle mogelijke vormen van vervoer gecombineerd voor een op maat gemaakte vervoeroplossing van deur tot deur. Of dit nu met een taxi, openbaar vervoer, een huurauto of deelfiets is. Van zakelijke ritten, een weekendje weg, tot je dagelijkse woon-werkverkeer. MaaS zorgt voor de slimste oplossing voor elke reis op elk moment van de dag, avond of nacht.

-> *MaaS vormt een aanvulling op het bestaande openbaar vervoer in de stad en de dorpen. In combinatie met de komst van zelfrijdende auto's levert dit kansen voor een stad met een vergrijzende bevolking.*

6 CONCLUSIES

Op basis van alle gevoerde gesprekken en de internetconsultatie zijn de belangrijkste kwaliteiten en verbeterpunten van Tiel in kaart gebracht. In aanvulling daarop zijn door (ambtelijke) professionals de belangrijkste opgaven voor de toekomst op een rij gezet. Er zijn zes opgaven die duidelijk het vaakst worden genoemd. Daarnaast is sprake van een viertal overkoepelende vragen. Opgaven en overkoepelende vragen zullen in de Omgevingsvisie verder worden uitgewerkt.

6.1 OPGAVEN

Opgave 1 - Wonen

blijven investeren in aantrekkelijke wijken en dorpen, met ruimte voor diversiteit, verjonging, ontmoeting en zelfstandig wonen

Het gaat er bij dit onderwerp allereerst om dat bestaande en nieuwe woningen passen bij de vraag en de gewenste bevolkingssamenstelling. Om de in de provinciale prognose voorspelde groei daadwerkelijk te realiseren, is het belangrijk voldoende woningen voor mensen tussen de 20 en 60 aan te bieden, in segmenten die bijdragen aan de diversiteit van de stad. Denk daarbij bijvoorbeeld aan woningen voor gezinnen met hogere inkomens. Daarnaast zal de al bestaande vraag naar goedkopere (huur) woningen voor 1- en 2-persoonshuishoudens, zowel voor starters als ouderen, verder toenemen.

Deze punten worden de komende maanden verder uitgewerkt in de Woonvisie Tiel.

Tiel moet blijven investeren in de ruimtelijke kwaliteit van de stad. Waar mogelijk moet Tiel zich daarbij richten op ruimtelijke ingrepen die bijdragen aan het verminderen van de sociale problemen en de eenzijdige bevolkingsopbouw. Dat kan bijvoorbeeld door op strategische plekken woningtypen te bouwen die nu nog niet of weinig in de stad te vinden zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om duurdere, vrijstaande woningen en woningen in hofstructuren, als aanvulling op de vele rijtjeswoningen die al aanwezig zijn. Het ligt voor de hand om hierbij in te spelen op de groene kwaliteiten van Tiel.

Waar mogelijk zou Tiel moeten inzetten op het bij elkaar brengen van de verschillende werelden en bewoners waar de stad uit bestaat. Bijvoorbeeld door nieuwe ontmoetingsplekken te realiseren en door nieuwbouw gericht in te zetten als schakel tussen de verschillende buurten. Door te investeren op strategische locaties ontstaan bijzondere, echt Tielse plekken. De nieuwbouw rond de Binnenhoek is in de verschillende gesprekken vaak genoemd als een geslaagd voorbeeld van stadsvernieuwing en bijvoorbeeld het Veilingterrein en de noordostrand van het centrum bieden vergelijkbare kansen voor de toekomst. Vanuit dezelfde invalshoek kan ook worden nagedacht over een ruimtelijke verbinding tussen Tiel en Passewaaij.

Bij dit alles is het een interessante vraag hoe Tiel de bestaande kwaliteiten als rustige, veilige en groene gezinstad kan behouden en tegelijkertijd aantrekkelijker kan worden voor jongeren en werkenden.

Opgave 2 - Voorzieningen

Tiel moet blijven inzetten op het aanbieden van voorzieningen op verschillende niveaus

Tiel zou moeten inzetten op het behouden van de winkelvoorzieningen in de wijken en de woonbuurten. Dat vraagt van tijd tot tijd om een kwaliteitsimpuls voor de bestaande winkelcentra. In dat opzicht wordt het winkelcentrum van Passewaaij in de gevoerde gesprekken vaak genoemd. De geplande verplaatsing van winkelcentrum Kwadrant past ook in dat beeld.

Daarnaast wil Tiel blijven investeren in voorzieningen voor de hele stad, op strategische plekken. Bewoners geven aan dat de aandacht daarbij vooral gericht moet zijn op voorzieningen die voor grote groepen mensen interessant zijn en die passen bij Tiel als gezinsstad. Voorzieningen voor jongeren worden vaak genoemd.

De binnenstad van Tiel zal zich moeten aanpassen om een aantrekkelijke, centrale plek in de stad en de regio te blijven. Binnensteden veranderen steeds meer van 'place to buy' naar 'place to be'. Gezelligheid, sfeer en beleving zijn daarbij essentieel. Voortbordurend op de Structuurvisie Binnenstad liggen er kansen in het realiseren van een compact kernwinkelgebied. Daarnaast kan een aantrekkelijk 'dwaalgebied' worden ontwikkeld, waar ruimte voor beleving en recreatie centraal staan. Vanaf de poorten naar de binnenstad en de omliggende parkeerterreinen leiden aantrekkelijke en herkenbare looproutes naar het kernwinkelgebied. Leegstand moet worden tegengegaan. Bewoners geven aan dat de Waalkade nadrukkelijk bij de binnenstad moet worden betrokken. Samen moeten zij

het bruisende centrum van Tiel gaan vormen. Mensen pleiten veelvuldig voor het vergroten van de recreatieve kwaliteiten van de Waalkade, door een groene inrichting van het gebied.

Een belangrijke vraag is welk aantal en welke samenstelling aan inwoners Tiel nodig heeft om voldoende draagvlak te kunnen bieden voor de noodzakelijke voorzieningen. Hoewel er voor Tiel voor de lange termijn krimp wordt voorspeld, kan het een keuze zijn om toch te proberen groei te realiseren, bijvoorbeeld door interessante nieuwe woonmilieus te ontwikkelen en daarmee mensen van buiten naar Tiel te trekken.

Opgave 3 - Water & Groen

uitbouwen en benutten van de aanwezige kwaliteiten op het gebied van groen en water, met meer aandacht voor onderhoud en veiligheid

De Waal, de Linge en het aanwezige groen vormen voor veel mensen een belangrijke kwaliteit van Tiel. Ze vormen de basis voor leefbaarheid, het vergroten van de biodiversiteit, de mogelijkheden om in te spelen op klimaatverandering en het toevoegen van nieuwe, aantrekkelijke woonmilieus.

Bewoners vragen aandacht voor het beheer van bestaand groen, meer groen in de straten en vergroening van de Waalkade en het centrum. Daarnaast wordt gepleit voor betere gebruiksmogelijkheden van het bestaande groen, bijvoorbeeld door barbecueën in een of meer van de Tielse parken toe te staan.

Bewoners leggen nadrukkelijk het verzoek op tafel meer aandacht te besteden aan het onderhoud van groen, speelplekken en wegen. Zwerfvuil is mensen een doorn in het oog en veiligheid is op een aantal plaatsen in de stad een aandachtspunt. Er wordt gevraagd om aandacht voor beheeraspecten bij het plannen van nieuwe ontwikkelingen.

Opgave 4 - Bereikbaarheid

blijven investeren in bereikbaarheid, zowel over de weg als het spoor

Tiel moet blijven investeren in bereikbaarheid van het centrum en de bedrijventerreinen. Voor een betere verdeling van het verkeer over de stad wordt een derde aansluiting op de A15 vaak als oplossing genoemd. Deze zou ook een belangrijke rol kunnen spelen in de ontsluiting van Passewaaij. Veel mensen wonen in Passewaaij omdat de wijk aantrekkelijke groene woonmilieus biedt op korte afstand van een aantal grote steden. Om deze aantrekkingskracht in stand te houden moet de bereikbaarheid van Passewaaij op peil worden gehouden. Het sluiten van de rondweg vormt daarbij een ander aandachtspunt.

Op het gebied van openbaar vervoer moet de bereikbaarheid van de Tielse bedrijventerreinen verbeterd worden.

Voor fietsers tenslotte, worden in Tiel door veel mensen goede doorgaande verbindingen gemist, bijvoorbeeld langs het spoor.

Opgave 5 - Duurzaamheid verder werken aan een duurzame gemeente

Het Klimaatakkoord van Parijs heeft ook gevolgen voor Tiel. Het landelijke doel om in 2030 de CO₂-uitstoot gehalveerd te hebben, betekent dat de energievraag flink naar beneden moet. Er komt een einde aan het gebruik van aardgas om huizen en andere gebouwen mee te verwarmen en er ligt een opgave om op regionale schaal voldoende duurzame energie op te wekken om de doelstellingen van 2030 en 2050 te halen.

Daarnaast betekent de duurzaamheidsopgave dat gestreeft moet worden naar een circulaire samenleving, waarin afval niet meer bestaat. Op het gebied van mobiliteit moet worden afgestapt van het gebruik van fossiele brandstoffen.

Opgave 6 - Bedrijvigheid voldoende ruimte bieden voor gevarieerde bedrijvigheid op vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen

Door de centrale ligging van Tiel in Nederland en de ligging aan belangrijke vervoersassen over weg en water hebben vele bedrijven al gekozen voor Tiel (en regio) als vestigingsplaats. De ontwikkeling van bedrijvenpark Medel heeft ervoor gezorgd dat (inter)nationale bedrijven in Tiel zijn gevestigd. In de toekomst kan Tiel verder doorgroeien als logistieke hotspot. Hierdoor ontstaan ook mogelijkheden om relaties te leggen tussen o.a. onderwijs en het bedrijfsleven. Een mooi voorbeeld is het initiatief van de Campus Logistiek.

De laatste jaren is veel geïnvesteerd in de Tielse bedrijventerreinen. Tiel zet er op in ze - waar nodig - verder te transformeren tot vitale en toekomstbestendige stadsdelen.

Een ander aandachtspunt is het toevoegen van nieuwe typen bedrijvigheid in het Tielse aanbod. Dit als aanvulling op de overwegend laaggeschoolde werkgelegenheid die de stad nu in de aanbieding heeft. Met de huidige ontwikkeling van Medel wordt hier gedeeltelijk al invulling aan gegeven.

6.2 OVERKOEPELENDE VRAGEN

Op basis van de zes opgaven die hiervoor zijn beschreven kunnen vier overkoepelende vragen worden onderscheiden.

1. Behouden van bestaande kwaliteiten

Het is erg opvallend dat de hiervoor beschreven opgaven voor de toekomst voor een groot deel overeen komen met wat mensen als belangrijke identiteit(en) en kwaliteit(en) van Tiel zien. Dat geldt in elk geval voor de onderwerpen 'wonen', 'voorzieningen' en 'water & groen'. Het is kennelijk zo dat wat mensen op dit moment belangrijk en goed vinden aan de gemeente niet als vanzelfsprekend wordt gezien. Zo kan het gebeuren dat Tiel hoog scoort als prettige woonstad, maar toch voor een aantal belangrijke opgaven op het gebied van wonen staat. In een aantal gevallen geven mensen zelfs letterlijk aan dat bestaande kwaliteiten onder druk staan. Dat geldt bijvoorbeeld voor water & groen. Mensen geven aan steeds meer groen te zien verdwijnen en zich daar zorgen over te maken.

In de Omgevingsvisie moet daarom de vraag worden beantwoord hoe de bestaande kwaliteiten van Tiel het beste in stand kunnen worden gehouden.

2. Bevolking, voorzieningen, bedrijvigheid & woningen op elkaar afstemmen

Het is belangrijk om bij het uitwerken van de Omgevingsvisie de opgaven op het gebied van voorzieningen, woningbouw en werkgelegenheid te koppelen aan de opbouw van de bevolking. Daarbij zijn verschillende interessante vragen aan de orde die in de volgende fase van het opstellen van de Omgevingsvisie moeten worden uitgewerkt. Uiteraard eerst de vraag of de aanwezige voorzieningen, woningen en bedrijven voldoende aansluiten op de huidige bevolking. Andersom kan ook de vraag worden gesteld welke bevolking - in aantallen en opbouw - het beste past bij wat Tiel in de aanbieding heeft.

3. Een meer evenwichtige bevolkingsopbouw

In het verlengde van vraag 2 - die zich toespitst op de huidige situatie - is het ook van belang te kijken naar de gewenste bevolkingsopbouw. Een groot deel van de bevolking van Tiel is laag opgeleid en de stad kampt met sociale problemen. Van verschillende kanten is tijdens de inspraak naar voren gebracht dat Tiel zou moeten streven naar een meer evenwichtige bevolkingsopbouw. Als Tiel hier op wil inzetten, dan is de vraag aan de orde welke voorzieningen, woningtypen en bedrijvigheid nodig zijn om nieuwe bewonersgroepen naar Tiel te trekken.

4. Positionering in de regio

De positie van Tiel in de regio vormde een belangrijk aandachtspunt tijdens de inspraak. Het gaat dan om regionale samenwerking en afstemming, maar vooral ook om de vraag welke positie je als gemeente wilt innemen. Bij het beantwoorden van deze vraag kan gebruik worden gemaakt van de opgehaalde identiteiten van Tiel. Daarnaast kan worden aangehaakt op lopend onderzoek naar de positie van Tiel.

Het is belangrijk dat inwoners en gemeente de kwaliteiten van Tiel krachtig uitdragen. Want anders kan een verkeerd imago ontstaan, dat er wellicht toe leidt dat mensen niet naar Tiel komen om te winkelen of om er te komen wonen.

Een duidelijk profiel kan er ook aan bijdragen dat bij bewoners de trots op de eigen stad wordt versterkt. De inwoners van Tiel hebben alvast een duidelijke voorzet gegeven: Tiel moet zich wat hen betreft nadrukkelijk (blijven) profileren als groene en historische stad aan het water.

COLOFON

<i>Project</i>	Omgevingsvisie Tiel (fase 1)
<i>Product</i>	Typisch Tiel - Startnotitie Omgevingsvisie Tiel
<i>Datum</i>	februari 2019
<i>Uitvoering</i>	Robert Arends en Jan Willem Tap (stedenbouwkundigen, Bureau Nieuwe Gracht) Sander van der Eijk (procesbegeleiding en participatie, Anders Groeien)
<i>Begeleiding</i>	Noëlle Peters Sengers (projectleider Omgevingsvisie, gemeente Tiel)